

DOI: 10.26565/2786-5312-2024-100-05

УДК 80:316.61

Л. С. Піхтовнікова

Доктор філологічних наук, професор

Професор кафедри романо-германської філології ХНУ імені В.Н. Каразіна;

професор кафедри східних мов та міжкультурної комунікації ХНУ імені В.Н. Каразіна;

e-mail: lpichtov@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1830-0653>;

GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list

[works&hl=de&authuser=3&RESEARCH](https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list&hl=de&authuser=3&RESEARCH) GATE: https://www.researchgate.net/profile/Lidiya_Pichtownikowa

Лінгвостилістична інтерпретація тексту: соціокультурний аспект

Статтю присвячено дослідженню сутності і змісту лінгвостилістичної інтерпретації художнього тексту з урахуванням соціокультурних чинників, відображених у мовленні автора і персонажів. Позначений підхід до інтерпретації продемонстровано на матеріалі англійських, німецьких, арабських, китайських та японських текстів байок і притч, які фрагментарно викладено за матеріалами індивідуальних творчих проектів студентів факультету іноземних мов (2023/24 навчальний рік) під час спецкурсу «Соціо- та лінгвокультурна динаміка художнього тексту».

Тексти байок та притч є зручними для багатоаспектної інтерпретації, оскільки байка і притча як жанр оперативно реагують на події певного періоду, відображають тематику, що віддзеркалює соціальні проблеми суспільства та історичні чинники. Наша корекція матеріалів цих проектів доповнює характеристики соціокультурних чинників інтерпретації, наведеної студентами. В статті до традиційної схеми лінгвостилістичної інтерпретації тексту додано аналіз лінгвокультурних та історичних чинників, які переважно проявляються у текстах у вигляді кодів культури, системно взаємопов'язаних і спрямованих на створення основного коду культури – духовного. Досліджено також, яким чином коди культури виражають інтенції авторів текстів, лінійну або нелінійну перспективу зображення в текстах різних подій та їхніх наслідків. Наведено приклад подвійної, лінійної та нелінійної перспективи розповіді в байці, що сприяє поглибленню її основного смислу, відображенню докорінної сутності людини. Розглянуто також приклад притчі, в якій інтенції автора попереднього століття (Г. Кунерт) у наш час зрозумілі, але породжують під час читання зовсім не таку реакцію, на яку свого часу міг розраховувати автор.

Зведення в єдиній статті аналізу байок, притч різних народів чітко демонструє сталість і універсальність набору кодів культури в текстах та різнобарвність їхнього вираження в сюжетах. Перспективою роботи є подальша розробка і удосконалення схеми інтерпретації художнього тексту в соціо-та лінгвокультурному аспекті, створення чіткого алгоритму інтерпретації, який може бути відображеним у фреймі або мережевому графіку.

Ключові слова: зміст і форма тексту, інтенція автора, код культури, лінгвостилістична інтерпретація тексту, перспектива розповіді, соціокультурний, тональність, художній текст.

Як цитувати: Піхтовнікова, Л. (2024). Лінгвостилістична інтерпретація тексту: соціокультурний аспект. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, (100), 56–68

DOI: 10.26565/2786-5312-2024-100-05

In cites: Pichtovnikova L. (2024). Linguistic-stylistic interpretation of the text: socio-cultural aspect. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, (100), 56–68 (in Ukrainian)

DOI: 10.26565/2786-5312-2024-100-05

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Лінгвістична інтерпретація тексту є досить складним системним процесом сприйняття і розуміння змісту, форми і смислу тексту і далі переведення адресатом результатів у словесно-знакову форму [4, с. 190]. За нашого підходу лінгвістична інтерпретація тексту має розумітися як лінгвостилістична інтерпретація, оскільки досліджується рівень вживання мовних одиниць у відповідній сфері діяльності. Найвищим завданням лінгвостилістичної інтерпретації тексту є: зрозуміти та інтерпретувати взаємозв'язки між змістом/формою з одного боку та їхнім мовностилістичним вираженням з іншого (принцип змісту/форми), продемонструвати, чому автор тексту для тієї чи іншої інформації, для тієї чи іншої ідеї обрав саме ці, а не інші якісні чи кількісні комбінації окремих компонентів мовлення (принцип впливу). Цілісність тексту художньої літератури, єдність його змісту та форми забезпечуються намірами, інтенціями автора та перспективою розповіді, яка обрана ним для реалізації цієї інтенції. Перспектива розповіді є точкою зору, з якої зроблено оповідання; перспектива розповіді визначає структуру композиції (композиційно-мовленнєві форми та їхнє поєднання) і загальну тональність тексту, що виражає ставлення автора до описаних подій [3, с. 27; 6; 7].

Перспектива (від латинського *perspicere* – «ясно та правильно зображувати і бачити») є наукою про правила та прийоми художнього зображення віддалених від спостерігача об'єктів. Знання таких правил дозволяє письменнику передавати явища світу за законами зорового, психологічного, тактильного та іншого сприйняття. Існують лінійна, нелінійна перспектива та інші, в яких не порушується єдність форми і змісту. Саме у перспективі розповіді передається ступінь віддаленості від читача подій, поведінки персонажів, прагнення до його палкого або стриманого співчуття тощо. А також підкреслюється точка зору автора. Перспектива розповіді може бути лінійною (послідовний опис подій і наслідків та нелінійною (уповільнення або прискорення динаміки сюжету, стислий виклад наслідків або заміна його певним висновком). Нелінійність іноді полягає у порушенні часової та просторової послідовності подій, залученні спогадів, мрій про майбутнє. Кожен тип використання перспективи підсилює точку зору автора, але завжди потребує єдності змісту і форми, мовленнєвих засобів і композиції художнього твору, характерних для відповідного художнього жанру.

У відомих нам підходах до інтерпретації тексту не враховано соціокультурні та історичні чинники, які є, насправді, невід'ємною складовою глибокого аналізу текстів, оскільки необхідними для розуміння основ продукування тексту та еволюції всього жанру [1; 2]. Соціокультурний аспект інтерпретації текстів полягає також у виокремленні в них кодів

культури, тобто мережі членування, категоризації і оцінок світу та внутрішнього досвіду людини, які зумовлені культурою певного суспільства і репрезентовані у семіотичних системах мови, мистецтва, образів, звичаїв, вірувань і в нормах моралі й поведінки. Виокремлюються такі основні коди: 1) соматичний (тілесний), найбільш давній з наявних, представлений символічними функціями різних частин тіла; 2) просторовий: пов'язаний із членуванням простору, локалізацією в ньому людини і предметів; 3) часовий: фіксує уявлення абсолютного і відносного часу; 4) предметний: відтворює еталони метричної системи, представляє побутові реалії та різні артефакти; 5) біоморфний: відображає сприйняття тваринного, рослинного світу та світу міфологічних істот; 6) духовний: відображає моральні пріоритети та культурні цінності. Межа між кодами культури не є чіткою [4, с. 220].

Актуальність дослідження полягає у роботі та популяризації розширеного підходу до інтерпретації текстів, враховуючи їхню соціокультурну, історичну та інтенційну складові, які впливають на стиль і композицію текстів. Малочисельність на наш час подібних досліджень і впроваджень у навчальний процес також надають актуальності цьому напрямку.

Наукова новизна дослідження полягає у поєднанні традиційних підходів до лінгвостилістичної інтерпретації з аналізом соціокультурних, історичних, цільових факторів художніх текстів.

Об'єктом дослідження є тексти байок і притч різних народів. Предметом дослідження виступає інтерпретація, пояснення механізмів впливу на адресата цих текстів, з урахуванням їх кодів культури, історичних обставин, інтенцій авторів, втілених у перспективі розповіді. Матеріалом дослідження обрано англійські, арабські, китайські, німецькі та японські байки і притчі різних епох.

2. РЕАЛІЗАЦІЯ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕКСТУ В АСПЕКТІ СОЦІОКУЛЬТУРИ

Позначений підхід до інтерпретації тексту з акцентуванням на соціокультурній складовій продемонструємо на конкретних прикладах, які фрагментарно викладено за матеріалами індивідуальних творчих проектів студентів факультету іноземних мов (2023/2024 навч. рік) під час навчання за спецкурсом «Соціо-та лінгвокультурна динаміка художнього тексту» на матеріалі англійських, арабських, китайських, німецьких та японських текстів (відібрано передусім соціокультурний аналіз із висвітленням за необхідністю історичних реалій). Всі досить вдалі спроби студентів з виокремлення та опису кодів культури та перспективи розповіді скориговані нами відповідним чином.

2.1. Арабська притча *دازرهش و رایرهش لكل ما قصق* / **Історія царя Шахріара і Шахерізади** (переклад та інтерпретація Дар'ї Чернушенко, гр. ЯР-41)

دازرهشو و رایرهش لکلما تصق
 نایقیقش نامیظع ناکلم شاع نامزلما میدقی یف هأ ى كحی
 دتلم او ، انس ربكأل او وه رایرهش ناك نامزهاشو رایرهش نایعدی
 ةیور یف قباغرب رایرهش رعش .ضرالما یصاقأ ىل اناطلس
 امدن عو .دهیل اراضحال باهذلا هئارزو ریبك نم بلطف ،هیخ
 دلمكأب مویلا ناوخال اىضقو ، هوخا هقناع ،نامزهاش رضح
 ،مايأل ترم .هیخ اىلع ضرملما بوحشلا رایرهش ظحالو ،اعم
 ،منطول قاتشم داخا نا رایرهش دقت عاو ،ألوحن دادزی نامزهاشو
 ،مايأل قرشع دعبف .ریشكب كلذ نم اوسأ رمأل نا نیبت نكل
 دقل .هنارح اءارو یسیئرلما ببسلا داخا رباو نامزهاش راهن
 اىلع صقو .داؤفلما ریسك نأل او ،ةكللملما هتجوز هتجره
 میظعلا لکلما عطستسی ملو ،ةنايخلل ضرعت فیك رایرهش
 بضغ هوخا اور ام عامس دعبو .هانذا هعمست ام قیدصت
 ال هناررقو ،هباوص دقف هن اىتح اءی دشا ابضغ رایرهش
 لکلما اىعدتسا عیرم رمأل ططخو ،طق اءرم اىف ققشلا نكمی
 جاوزلما مزتعی ناكو .ةجوز نع هل شحبی نا منم بلطو ،هریزو
 اىتح كلذ یف رمتسی نا اىلع ،اهلقت مء اءحو اموی اهنم
 هتكللم یف اءاسنلما عیمج اىلع یضقی

Історія царя Шахріара і Шахерізади

Розповідають, що за старих часів жили два великих королі-брати, Шахріар і Шахзаман. Шахріар був старший за віком, і його влада сягала найвіддаленіших куточків землі. Шахріар відчув бажання побачити свого брата і попросив головного міністра вирушити в дорогу, щоб привести його до нього. Коли Шахзаман прийшов, Шахріар обійняв його, і брати провели весь день разом. Шахріар помітив блідість і хворобу свого брата. Минули дні, і Шахзаман ставав усе більше схожим на себе, і Шахріар подумав, що його брат сумує за своєю батьківщиною. Однак виявилось, що справи набагато гірші. Через десять днів Шахзаман занепав духом і розповів братові головну причину свого смутку. Його дружина зрадила його, і його серце було розбите. Шахріар розповів про те, що і його дружина зрадила, і великий король не міг повірити своїм вухам. Після почутого від брата Шахріар розлютився гнівом настільки, що втратив розум і вирішив, що не можна ні в якому разі довіряти жінці. Він задумав моторошну справу, викликав свого міністра і попросив його знайти йому дружину. Він збирався одружитися з нею на один день, а потім вбити її, і продовжувати так, поки не знищить усіх жінок у своєму королівстві.

Це уривок зі збірки народних казок Близького Сходу з елементами фольклору та класичної літератури «Тисяча і одна ніч» (الف ليلة وليلة *Alf Laylah wa-Laylah*), зібраних арабською мовою в ісламський Золотий вік. Текст є основною історією про Шахріара, якого оповідач називає «сасанідським королем», що править в «Індії та Китаї». Шахріар шокований, дізнавшись, що дружина його брата зраджує. Виявивши, що зрада його власної дружини була ще гіршою, він наказує її вбити. У своєму горі він вирішує, що всі жінки однакові. Шахріар починає одружуватися з низкою жінок лише для того, щоб стратити кожну з них наступного ранку, перш ніж вона встигне зганьбити його.

Коди духовності, що відображені у тексті: 1. Коди влади та величі: згадка про великих королів-братів, їхню владу, що простягається до віддалених куточків землі. 2. Коди моралі: зрада з боку дружин, що призводить до люті та рішення знищити їх усіх. 3. Коди емоцій: описи смутку, гніву, хвороби та розбитого серця, які є у головних персонажів.

Крім того, в тексті присутні інші коди, що відіграють допоміжну роль і підкріплюють коди духовності: часовий код – хроніка захворювання брата Шахзамана, соматичний код – блідість та хвороба Шахзамана. Іntenції автора (невідомого) цієї притчі – показати справедливий гнів царя на підступність його жінок та водночас його перевищену реакцію – узагальнення уявлень, що всі без винятку жінки підступні, тому владою царя усіх треба знищувати. Перспектива розповіді не містить авторських коментарів та діалогів персонажів, вона є лінійною, послідовно описує події та наслідки. Цього достатньо для досягнення цілі автора: показ наслідків абсолютної влади.

2.2. Арабська байка / Лев і Мишка (переклад та інтерпретація Дар'ї Попейко, гр. ЯР-41)

كأاتفو یوق دسأ شیعی ناك ،قفیشكلا تاباغلا اىدح! یف
 وزجی ناویح یأ كانه نكی ملو قباغلا لکل هسفن ربتعی ناك
 نم ائییش بلطوا هعم شدحتلا اىلع
 قرأف تبترتقا ،قمعب دسألما مون اناثا ،مايأل نم موی یف
 ةعرسب دسألما قافتسا .مدسج بخللاب تادبو هنم قریغص
 دهیكف نیب قرأفلاب لكسم او
 قنتم نوكأس .ینتلفا ،كوجرا ،كوجرا: قرأفلا تخاص
 «بتلع اذا لیمجلما كلل دراسو اءج
 اىلع قرداق نوكتس فیك»: لءاستو الیلق دسألما عجات
 «قفیعض تنأو یوق ان! لیمجلما یل درت نا
 هذیف كئنا ال ،یوق كئنا نم مغرلا اىلع»: قرأفلا تباج
 هیف جاتحت موی یأقی دق .یتدعاسم اىل اءج یف عطلل
 «كفدعاسم قدعستس نوكأس امدن عو ،فیعض قدعاسم اىل
 یفو .اهارس قلطاف ،دسألما لوضف قرأفلا تاملك تراثا
 اقلاع حبص او بعص فقوم یف دسألما ناك امدن عو ،قحال موی
 بورهلما اىلع متدعاسو قرأفلا ترهظ ،نیدايصى كالبش یف
 بجی هنأو نیرخال قدعاسم ةیمه اقصقلا هذیف نم دسألما ملعت
 .ءافعضلما عم الءاستم افیطل نوكی نا هیلع

В одному з густих лісів жив могутній і смертоносний Лев. Він вважав себе королем джунглів, і жодна тварина не наважувалася з ним говорити чи запитувати про щось у нього.

Одного разу, коли Лев глибоко спав, до нього підійшло Мишеня і почало гратися з його тілом. Лев швидко прокинувся і зловив Мишу в пащі.

«Будь ласка, будь ласка, – вигукнула Мишка, – відпусти мене. Я буду дуже вдячна і відплачу тобі, якщо ти це зробиш».

Лев трохи відступив і запитав: «Чим ти мені відплатиш? Я сильний, а ти слабка». Мишка відповіла: «Хоча ти й сильний, але в цей момент тобі потрібна моя допомога. Може настати день, коли тобі знадобиться допомога слабкої істоти, і тоді я буду готова тобі допомогти».

Слова Мишки викликали у Лева цікавість, то ж він відпустив її. Пізніше одного разу, коли Лев опинився у скрутному становищі і потрапив у тенета рибалок, з'явилася Миша і допомогла йому втекти.

З цієї історії Лев зрозумів важливість допомоги іншим і те, що він повинен бути добрим і поблажливим до слабких.

Цю байку запозичено в арабські джерела у Езопа. Байка містить такі коди культури: біоморфний (Лев і Мишка), часовий (лінійний виклад подій і наслідків), предметний (тенета рибалок), просторовий (ліс, водоймище). Використання цих кодів створює підґрунтя до головного коду байки – духовного (важливість взаємної допомоги та доброти між різними істотами, сильними і слабкими).

Лінійного викладу подій і наслідків (без авторських коментарів) у байці достатньо для позначення перспективи, поглядів автора, які в кінці байки виражено експліцитно приказкою *Дрібні руки теж можуть великою користю служити*.

2.3. Китайська байка Чжуан-цзи 井底之蛙 / Жаба на дні криниці (переклад та інтерпретація Софії Садової, гр. ЯК-41)

井底之蛙

一口废井里住着一只青蛙。有一天，青蛙在井边碰上了一只从海里来的大龟。青蛙就对海龟夸口说：“你看，我住在这里多快乐！有时高兴了，就在井栏边跳跃一阵；疲倦了，就回到井里，睡在砖洞边一回。或者只留出头和嘴巴，安安静静地把全身泡在水里；或者在软绵绵的泥浆里散一回步，也很舒适。看看那些虾和蝌蚪，谁也此不上我。而且，我是这个井里的主人，在这井里极自由自在，你为什么不到井里来游赏呢！”

那海龟听了青蛙的话，倒真想进去看看。但它的左脚还没有整个伸进去，右脚就已经被栏杆绊住了。它连忙后退了两步，把大海的情形告诉青蛙说：

“你看过海吗？海的广大，哪止千里；海的深度，哪只千来丈。古时候，十年有九年大水，海里的水，并不涨了多少；后来，八年里有七年大旱，海里的水，也不见得浅了多少。可见大海是不受旱涝影响的。住在那样的大海里，才是真的快乐呢！”

青蛙这才知道，井外还有这么大的天地。他吃惊地呆在那里，再没有话可说了。

成语“井底之蛙”比喻见识短浅，却又妄自尊大。

Жаба на дні криниці

Колись давно в одній неглибокій, покинутій і порослій слизьким мохом криниці жила Жаба. У неї були вода та їжа, а ворогів поряд не було, тому це місце здавалося Жабі райським куточком.

Одного разу сита Жаба сиділа на краю криниці і дихала свіжим повітрям. Раптом вона побачила стару морську Черепаху, яка повзла до неї. Жаба рідко бачила інших тварин, тому люб'язно привіталася з черепахою. У розмові вона дізналася, що Черепаха родом із самого Східного моря, і Жаба із задоволенням

запросила гостя, що приїхав здалеку, до себе. Стара Черепаха ніколи в житті не бачила криниці і з цікавістю запитала у нової знайомої:

– Що особливого у твоєму домі?

– Мені дуже подобається мій дім. Дивись тут дуже затишно. Взимку я не мерзну, а влітку мені не спекотно. Якщо я занудькую, то почну стрибати по стінках криниці, щоб розім'ятися. Якщо втомлююся, то сплю у вибоїнах стіни. Щодня я можу митися у чистій воді і навіть приймати грязьові ванни, які зараз модні. Якби, наприклад, раки та пуголовки жили в колодязі, то вони або не змогли б залишати воду, або не змогли б дертися по стінах. А зі мною ніхто не зрівняється! Криниця – це справжній райський куточок, який був створений спеціально для мене, – гордо відповіла Жаба.

Слова Жабі зацікавили стару Черепаху, і вона вирішила спуститися до криниці. Але хто б міг подумати, що не встигне Черепаха зробити й кроку, як застрягне! Походила Черепаха навколо колодязя – і зрозуміла, що він не для неї: надто вузький і незручний. Тому Черепаха сказала Жабі: – Дякую тобі за запрошення. Тепер я розповім тобі про свій дім. Східне море настільки широке, що й тисячі не вистачить, щоб виміряти його безмежні далі. Східне море таке глибоке, що не вистачить і десяти тисяч чженів, щоб виміряти його глибину. У роки правління Так Юя майже щороку траплялися повені, але у Східному морі вода не підіймалася. У роки правління Шан Тана постійно панувала посуха, але рівень води у Східному морі не змінювався і тоді. Час – це фокусник, який може все змінити, але він безсилий перед Східним морем. Скільки б не минуло часу, скільки б води не побільшало або не вибуло з моря, воно ніколи не зміниться. Як же чудово жити у Східному морі!

Послухавши її, Жаба дуже здивувалася. Вона ще довго стояла в заціпенінні та розгубленості, усвідомивши, як мало вона бачила у своєму житті.

У цій байці представлено події та дії персонажів, які описано послідовно, за часовим порядком, тобто у межах лінійної перспективи, але нелінійність також присутня, оскільки персонажі вдаються до спогадів про минулі часи та міркувань про позачасове (довічне і незмінне існування Східного моря). У тексті байки можна виокремити такі коди культури: Просторовий код: криниця та море як локалізація простору та символи місць, де мешкають персонажі, невід'ємна частина їхнього буття. Криниця та море також символізують концепцію світосприйняття персонажів, підсилюючи духовний код культури. Біоморфний: у байці відображається у двох персонажах – Жабі та Черепазі. Ці тварини в байці ілюструють різні аспекти життя та поглядів людей. Часовий: Черепаха казала про час так: *Час – це фокусник, який може все змінити, але він безсилий перед Східним морем. Скільки б не минуло часу, скільки б води не побільшало або не вибуло з моря, воно ніко-*

ли не зміниться. Отже, час – володар будь-якої матерії, все у світі приречене на зміни, окрім Східного моря. Черепаха згадує конкретні історичні епохи як часову хронологію: *У роки правління Так Юя майже щороку траплялися повені, але у Східному морі вода не піднімалася. У роки правління Шан Тана постійно панувала посуха, але рівень води у Східному морі не змінювався і тоді.* Крізь призму часу безкрає море – завжди залишається величним. Духовний код полягає в тому, що цінності кожної людини різні; те, що має велике значення для однієї людини, може бути байдужим іншій. Поняття про «комфорт», «успіх», «достаток» та низка інших понять також визначається індивідуально. Допоміжну роль відіграє також предметний код – криниця як об'єкт і подробиці її опису – *слизький мох* тощо.

Ціль автора – висвітлення певних тем, що зумовлює перспективу його розповіді. Цими темами є: Індивідуалізм: кожна особистість є неповторною, із персональними оцінками життя, стилем, тенденціями та концепціями. Немає якогось узагальненого стандарту щодо ідеального життя чи індивіда. Мудрість: потрібно бути мудрим, аби зрозуміти істину чи думку іншої людини. Персонажі Жаба та Черепаха так і не усвідомили переваг середовища одне одного, бо міркували згідно зі своїми стандартами. Життєві цінності – для кожного свої, що частково визначає сутність характеру особистості.

2.4. Китайська байка 赛跑 / Забіг (переклад та інтерпретація Анастасії Маремори, гр. ЯК-41)

赛跑

一年一度的森林赛跑大会开始了！经过初赛复赛的选拔，选出了三位“跑王”候选人，他们分别是：健步如飞的小兔，机智聪明的小猴与憨厚稳重的小马。到了比赛的当天，小兔与小猴都得意洋洋。小兔乐滋滋的想：小猴那么喜欢吃香蕉，给他买几串，趁他吃香蕉的空隙，我就飞奔出去！哈哈……小猴也猜测着：小兔那么爱吃胡萝卜，我给他买一篮，让他的速度慢下来，我就赢定了！

“砰”，枪声一响，小猴和小兔就如离弦的箭一般飞奔出去，小马虽然也在用力地跑，但速度远远不及小兔与小猴。这时，小兔与小猴不分上下，小兔见自己要被超越了，急忙将香蕉扔出去，不出他所料，“爱蕉如命”的小猴立马俯下身子，狼吞虎咽地吃起来，抱着消极心态，想：我等会儿也还有对付兔子的秘密武器呢，先填饱肚子再说。“拜拜喽，贪吃鬼，第一名的桂冠非我莫属。”小兔说完便风一般地冲出去。“别高兴太早。”小猴在心里冷哼一声。几根胡萝卜突然从天而降，小兔高兴极了，想：反正小猴被我摔了那么远，吃会儿没事。其实，他们都忘了——还有小马！

“现在，我宣布新一届的跑王诞生了，他就是小马！”主持人大声宣布。“怎么会呀，小马看起来又呆又傻的，竟成了跑王？”“我也想不到呀！”“请大家安静，”小马发话了“我之所以能成为跑王，是因为我的坚持：每天早上我都会绑着沙袋跑步，做仰卧起坐，做引体向上，积少成多，我自然能提高

速度，我只是想告诉大家，坚持就是胜利！”大家听了，都鼓起掌来，对小马的敬佩之情也油然而生。小马用实际行动告诉我们：坚持就是胜利！

Забіг

Річний лісовий біг вже почався! Після відбору на попередніх турах визначили трьох кандидатів на звання «король бігу»: Найшвидший Кролик, Кмітлива Мавпочка та Спокійний Поні.

У день змагань Кролик і Мавпочка були максимально впевнені у собі. Кролик радісно міркував: «Мавпочка так любить банани, тож я куплю їй кілька грон. І поки вона їстиме, я вирвуся уперед! Ха-ха...». Мавпочка міркувала так само: «Кролик настільки любить їсти моркву, що якщо я куплю йому кошик, то він точно сповільниться і перемога за мною!»

Щойно пролунав постріл, Зайчик та Мавпочка полетіли стрілою вперед. І хоча Поні також щосили біг, але його швидкість була набагато меншою. Кролик та Мавпочка бігли на рівних. І коли Кролик побачив, що його ось-ось переженуть, то поспішно викинув банани, сподіваючись, що це відволіче суперницю. Як він і очікував, Мавпочка, що любила банани більш за все в цьому житті, почала уминати їх за обидві щокі і разом з цим думати: «Ну нічого, зачекай. У мене також є своя секретна зброя. Я ще переможу. Але спочатку поїм». «Бувай, Ненажерко, лавровий вінок переможця стовідсотково буде мій», – сказав Кролик і кинувся бігти так швидко, як тільки міг.

«Не радій зарано», – в серцях буркнула Мавпочка. Перед Кроликом раптом з'явилися кілька морквин. Він так зрадів, що подумав: «Мавпочка так далеко від мене, тож нічого не трапиться, якщо я швидко поїм». Насправді ж усі забули, що ще у змаганнях є Поні!

«І зараз... я оголошу переможця нашого забігу! І це Поні!» – голосно оголосив ведучий. «Та, як так? Поні виглядає звичайним дурником, як він міг стати Королем Забігу?» «Я також не можу в це повірити!»

«Гей, шановні, заспокойтесь», – сказав Поні, – «Я переміг завдяки власній наполегливості: щоранку я бігаю з важкими мішками, роблю вправи та підтягуюсь на турніку. Зернятко за зернятком, наповнюється кошик. Крапелька за краплею, з'являється річка. Так я і зміг самовдосконалитись. То ж усе, що я хочу Вам сказати – наполегливість це і є перемога!». Почувши це, усі почали аплодувати та поважати Поні.

Поні на практиці довів нам, що наполегливість – це перемога!

У цій байці події та наслідки описано лінійно, але динамічно, що адекватно відображає динаміку змагань та їхній несподіваний результат. Байка містить такі коди культури: 1. Просторовий код. Події відбуваються у лісі, тобто у звичному середовищі для всіх тварин. Як завжди, в байках персонажі-тварини уособлюють людей та їхні пристрасті. Цей код вка-

зує на те, що людям не потрібні якісь особливі умови для конкуренції. Вона постійно так чи інакше існує в нашому житті. 2. Часовий код виявляється через опис подій у забігу, від відбору кандидатів до оголошення переможця. Щорічність забігу вказує на традиції і постійність та циклічність нашого життя. 3. Соматичний (тілесний) код виявляється через символічні функції різних частин тіла тварин у байці.

рати не самовдосконалення, а пошук слабких сторін інших. І в той же час перемога Коника показує, що ця стратегія є хибною. Тож реального результату можна досягнути лише самодисципліною, постійним бажанням до самовдосконалення та збереження моральних принципів.

2.5. Байка Джеймса Тербера *The Hunter and the Elephant* / *Мисливець і слон*

Оригінал	Переклад
<p><i>The Hunter and the Elephant</i> (James Thurber)</p> <p><i>Once upon a time there was a hunter who spent the best years of his life looking for a pink elephant. He looked in Cathay and he looked in Africa; he looked in Zanzibar and he looked in India; but he couldn't find one. The longer he looked, the more he wanted a pink elephant. He would trample black orchids and he would walk right past purple cows, so intent was he on his quest. Then one day in a far corner of the world he came upon a pink elephant and he spent ten days digging a trap for it and he hired forty natives to help him drive the elephant into the trap. The pink elephant was finally captured and tied up and taken back to America.</i></p> <p><i>When the hunter got home, he found that his farm was really no place for an elephant. It trampled his wife's dahlias and peonies, it broke his children's toys, it crushed the smaller animals around the place, and it smashed pianos and kitchen cabinets as if they were berry boxes. One day, when the hunter had had the elephant for about two years, he woke up to find that his wife had left his bed and his children had left his board and all the animals on the estate were dead except the elephant. The elephant was the same as ever except that it had faded. It wasn't pink any more. It was white.</i></p> <p><i>Moral: A burden in the bush is worth two on your hands</i></p>	<p><i>Мисливець і слон</i> (Джеймс Тербер)</p> <p><i>Кольсь давно жив собі мисливець, який витратив найкращі роки свого життя на пошуки рожевого Слона. Він шукав у Китаї, він шукав в Африці, він шукав на Занзібарі, і він шукав в Індії, але так і не зміг його відшукати. Чим довше він шукав, тим більше йому хотілося знайти рожевого Слона. Він затоптував чорні орхідеї і проминав фіолетових корів, настільки він прагнув його розшукати. Нарешті одного разу в далекому куточку світу він таки натрапив на рожевого Слона і витратив десять днів на те, щоб спорудити для нього пастку, а також найняв сорок туземців, щоб ті допомогли йому заманити Слона в пастку. Зрештою рожевого Слона спіймали, зв'язали і привезли назад до Америки.</i></p> <p><i>Повернувшись додому, мисливець побачив, що на його фермі зовсім не було місця для Слона. Він повитоптував жоржини та півонії його дружини, зламав іграшки його дітей, розчавив дрібних тварин навколо, розтрощив піаніно та кухонні шафи, наче вони були просто ящиками з ягодами. Одного разу, коли слон жив у мисливця вже майже два роки, прокинувшись, чоловік побачив, що його дружина покинула його ліжко, діти – шкільну парту, а всі тварини в його садибі були мертві, окрім Слона. Слон виглядав так само, як і завжди, за винятком того, що він потьмянів. Він більше не був рожевим. Він був білим.</i></p> <p><i>Мораль: Краще триматися за те, що вже маєш, ніж ризикувати втратити це, сподіваючись досягти чогось кращого.</i></p>

Наприклад, здатність Кролика бігти швидко (健步如飞的小兔), використання Мавпочкою кмітливості (机智聪明的小猴), та витривалість і стабільність Коника (憨厚稳重的小马). Символіка цих характеристик передається через соматичний код, підкреслюючи їхні фізичні здібності. 4. Предметний код відтворюється через згадку про використання бананів та моркви як стратегій для перемоги в забігу. Це вказує на використання людьми реальних предметів та артефактів для досягнення мети. Банани й морква є предметами зі стратегії Кролика і Мавпочки, є символами бажань та слабкості кожного з нас. Для Мавпочки та Кролика вони стають інструментами контролю над ситуацією та вказують, як можна використовувати обставини для власної вигоди. 5. Біоморфний код виражений через уведення конкретних персонажів – Кролика, Мавпочки та Коника, проявляється у виборі байковими фігурами-тваринками стратегій, пов'язаних із їхніми природними інстинктами та властивостями. 6. Духовний код передається через внутрішні якості персонажів, їхні моральні принципи та пріоритети, а також культурні цінності, що виявляються під час забігу.

Перспективою байки є показ людської природи: адже для людей характерні азарт, конкуренція та бажання стати в чомусь найкращим. Обрання забігу показує те, як діятимуть люди у реальній ситуації, коли для досягнення власної мети вони можуть об-

Автор прямо не висловлює ставлення до вчинків персонажів. Його ставлення формально частково експліцитно виражено в тексті. Автор вказує вектор моралі, тобто перспективу своєї розповіді, що прямує до досягнення його цілі: висловити за допомогою кодів культури своє ставлення до понять «одержимість, швидкоплинність бажань, наслідки нерозумних прагнень». До загальнолюдських цінностей, представлених тут, належать задоволення, цінування сьогодення і розуміння небезпеки одержимості.

У байці присутні такі культурні коди: біоморфний (Слон), духовний (бажання Мисливця отримати щось недосяжне, ризикуючи втратити те, що він вже має, його внутрішня боротьба і втрата всього) і просторовий (дія відбувається в різних місцях): Китай, Африка, Занзібар, Індія, будинок Мисливця), предметний (чорні орхідеї, жоржини та півонії, іграшки, піаніно та кухонні шафи; предмети, які були пошкоджені, символізують силу хаосу, те, що він може наступити, коли людина поводить себе невідповідно до реальності та переступає загальноприйняті правила поведінки).

Образ-символ «Рожевий слон» символізує рідкісну і недосяжну мету. Потьмянілий Рожевий Слон уособлює втрату привабливості з плином часу. Поняття «Рожевий Слон» часто використовується як метафора або символ чогось незвичного, рідкісного або несподіваного.

Авторську перспективу розповіді в цій байці можна вважати суто нелінійною: тривалий час, повільно Мисливець шукав Рожевого Слона, нарешті, знайшов, і далі події розгортаються прискорено, включно фінальну подію (це стискання часу). Така нелінійна перспектива допомагає автору рельєфно виразити свою ціль: алегорично зобразити людську схильність переслідувати недосяжні цілі, а головне – потенційні наслідки таких прагнень.

2.6. Байка М.ф. Ебнер-Ешенбах *Verlorene Zuversicht* / *Втрачена впевненість* (переклад та інтерпретація Юлії Матюшенко, гр. ЯН-41)

Оригінал	Переклад
<p><i>Verlorene Zuversicht</i> (M. v. Ebner-Eschenbach)</p> <p><i>Vor Jahren lebte in einer großen Handelsstadt ein Mann, dem alles, was er unternahm, gelang, den niemals ein Missgeschick traf, der von Jugend an bis ins reife Alter nur Freude und Erfolg erlebte und nur Dankbarkeit und Treue erfuhr. Plötzlich verwandelte sich sein Los; er sank ins Elend; er lernte den Undank und die Bosheit kennen, und allem, was er liebte, drohte Gefahr. Ebenso rasch jedoch, als es sich von ihm gekehrt, kam das Glück ihm zurück, ersetzte ihm zehnfach, was er verloren hatte, überschüttete ihn und die, die ihm teuer waren, von neuem mit seinen reichsten Gaben. „Nun“, fragte jemand, „bist du zufrieden? Du hast es wieder, dein Glück?“ „Ach“, antwortete er, „wo ist meine Zuversicht? Ich habe ein Glück wieder, das mich schon einmal verlassen hat.</i></p>	<p><i>Втрачена впевненість</i> (М. ф. Ебнер-Ешенбах)</p> <p><i>Багато років тому у великому торговому місті жив чоловік, який досягав успіху в усьому, за що б він не брався, якого ніколи не спіткало нещастя, який з юності і до глибокої старості знав тільки радість і успіх, і який відчував тільки вдячність і відданість. Раптом його доля змінилася, він занурився в нещастя, познайомився з невдячністю і злістю, і все, що він любив, опинилося під загрозою небезпеки. Однак так само швидко, як доля відвернулася від нього, фортуна повернулася до нього, відшкодувала вдесятеро те, що він втратив, заново осипала його і тих, хто був йому дорогий, своїми найбагатшими дарами.</i></p> <p><i>«Ну що, – запитав хтось, – ти задоволений? Ти знову маєш його, своє щастя?»</i></p> <p><i>«Ах, – відповів він, – де моя впевненість? Я знову маю щастя, яке вже одного разу покинуло мене.</i></p>

У цій байці реалізуються такі коди культури. Просторовий код описує локалізацію персонажа у просторі, зокрема, у великому місті. Часовий код впо-

2.7. Притча Г. Кунерта *Freundschaft* / *Дружба* (переклад та інтерпретація Юлії Матюшенко, гр. ЯН-41)

<i>Freundschaft</i> (Günter Kunter)	<i>Дружба</i> (Гюнтер Кунерт)
<p><i>Ja, mit dem Meer bin ich befreundet. Kaum stecke ich morgens den Kopf zum Fenster hinaus, schlaftrunken auf die frischen Wolken zu blicken, auf die gelben, sandigen Dünen, beginnt es am Horizont zu wallen. Lärmend und rollend, den Rücken windbedeckt, steigt es über den Strand auf. Schon kurze Zeit später hat es seinen eigenen Höchstpegel überschritten und nähert sich meinem Hause. Rasch sammelt es seine ausgestreckten Lachen hier und da, steigt erneut weiter, um damit erst in Höhe des ersten Stockes, aus dessen Fenster ich noch immer lehne, schwappend einzuhalten. Ich werfe einige kleine Abfälle hinaus, die es dankbar verschlingt. Mit ungebärdiger Bewegung leckt es meine Hand. Unterhalb seines Spiegels indes bricht es die Wände ein, lockert die Pfosten und – während es bei mir oben noch rauschend schwatzt und schwatzt – knickt es an allen vier Ecken das Haus um. Knapp gelange ich durchs Fenster und aufs Dach, auf dem reitend ich eilig vom Festland fortgetragen werde, hinaus, hinfort. Ja, daran seht ihr: Ich bin wirklich mit dem Meer befreundet.</i></p>	<p><i>Так, я дружу з морем. Щойно я вранці висуваю голову з вікна, щоб подивитися на чисті хмари, на жовті піщані дюни, як на горизонті починає з'являтися море. Шумне і рухливе, з обвіяною вітром спиною, воно здіймається над пляжем. Через деякий час воно пройшло свій власний пік і наближається до мого будинку. Воно стрімко збирає свої розтягнуті посмішки то тут, то там і продовжує підійматися, щоб зупинитися на рівні першого поверху, з вікна якого я все ще визирую. Я викидаю кілька дрібних шматочків непотребу, які воно з вдячністю поглинає. Воно лиже мою руку незграбними рухами. Однак під дзеркалом воно ламає стіни, розхитує підпори і – поки воно все ще розмовляє зі мною нагорі – нахилиє будинок на всі чотири кути. Я ледве встигаю вилізти через вікно на дах, на якому мене поспіхом несе геть від материка, геть і геть. Так, це ї вам помітно: я дійсно дружу з морем.</i></p>

рядковує, позиціонує персонажа з молодого до похилого віку, до його сучасного буття, яке змінюється через попередню ситуацію. Духовний код виражено як гостре почуття нещастя, знайомство з невдячністю, злістю, а в інші часи, навпаки, – відчуття радощі, успіху, вдячності. Кінцеве вираження коду – нове почуття щастя, яке отруєне невпевненістю у майбутньому.

Авторська перспектива розповіді в байці має цікаву подвійну структуру. У часовому вимірі події

з персонажем викладаються лінійно, хоча і досить абстрактно (період щастя, вдачі, далі – навпаки, потім – знову щастя). А у вимірі його почуттів, які відображено духовним кодом, спостерігається суттєва нелінійність: первісне його щастя і удача на короткий час змінюються на протилежні відчуття, але цього достатньо, щоб його новий стан щастя набув гіркий присмак, нове гірке почуття.

Завдяки такій подвійній перспективі розповіді автору байки вдається відобразити докорінну сутність людини: події в житті розгортаються лінійно, а психіка людини часто реагує на них нелінійно, синергетично.

Ця притча переносить читача у світ, у якому природа, особливо Море, відіграє живу роль. Оповідач розкриває надзвичайні стосунки з океаном, дружбу, що проявляється в найтонших відтінках природи. Захоплюючим є опис Моря як живої істоти, що наближається до будинку оповідача. Воно наростає, досягає кульмінації і нарешті зупиняється перед першим поверхом. Це персоніфіковане зображення Моря свідчить про тісний зв'язок людини з

природою. Оповідач викидає залишки, які, на його думку, з вдячністю пожирає Море. Цей акт подарунка та подяки, на думку автора притчі, зміцнює дружні узи. Далі взаємодія між Оповідачем і Морем стає більш інтенсивною, оскільки Море впливає на структуру будинку під вікном Оповідача. Розбиває стіни і розхитує стовпи, а вгорі ще веселий плескіт. Драматичне зображення цих подій передає глибший смисл, який виходить за межі фізичного зв'язку. Він символізує силу дружби, яка може вистояти навіть проти зовнішнього впливу. Оповідач тікає на дах і природа несе його далі. Ця сцена підкреслює динаміку дружби та здатність пристосовуватися до життєвих змін. Висновок Оповідача про те, що він справді дружить з морем, підкреслює інтенсивність і автентичність цього надзвичайного зв'язку. Притча містить в собі кілька взаємопов'язаних кодів культури.

Предметний код представляє об'єкти та їхнє символічне значення. Море є центральною темою тексту і уособлює глибокий зв'язок, природну привабливість і дружбу Оповідача. Будинок із його вікнами, стінами, опорами діє як сполучна ланка між внутрішнім і зовнішнім простором. Дрібний непотріб, на думку оповідача, символізує подарунок Морю. Будинок також може служити метафорою стабільності та захисту. Непотріб, який Оповідач кидає в Море, можна витлумачити як символічний акт відданості чи дарування.

Просторовий код чітко представлено через опис оточення Оповідача, зокрема моря. Жовті піщані дюни, свіжі хмари та горизонт створюють певну просторову атмосферу. Рух моря, коли воно підіймається на пляж і досягає будинку Оповідача, дає читачеві відчуття простору та руху. Те, як Море змінює простір, можна інтерпретувати як метафору зміни та впливу на довкілля. Образ Оповідача, який їде верхи на даху і якого несе з материка, приносить із собою зміну просторового контексту. Це може свідчити про особисте зростання або прагнення до нових горизонтів.

Часовий код відображає динаміку подій цієї притчі від поступового руйнування опор будівлі до її вільного руху морем разом з її хазяїном. При цьому це не викликає в нього жодної негативної емоції.

Духовний код представлено через персоніфікацію Моря та опис емоційного зв'язку Оповідача з цією стихією. Думка про те, що Море живе та спілкується з Оповідачем, може наводити на думку про культурну перспективу, яка приписує природі духовний або живий вимір. Одним із компонентів цього видатного культурного коду є зв'язок із природою та вдячність її силі та красі. Цей зв'язок імпліцитно виражається через тісний зв'язок Оповідача з Морем. Опис природи, що пробуджується на світанку, жовтих піщаних дюн і бурхливого Моря є вираженням цього глибокого зв'язку з природним середовищем. Метафоричне зображення дружби

Оповідача з Морем може свідчити про глибоко вкорінений культурний зв'язок між людьми та природою. Море як друг може відображати культурну важливість природи та навколишнього середовища в суспільстві. Опис дій Моря, таких як збирання сміху та облизування руки Оповідача, може бути культурним символом гармонійних стосунків між людьми та природою. Ці жести можуть вказувати на духовну або шанобливу взаємодію з природою.

Висновок Оповідача про те, що він справді дружить з Морем, підкреслює інтенсивність і автентичність цього надзвичайного зв'язку.

Однак у повторному твердженні Оповідача про його дружбу із Морем, конкретний інтерпретатор, за моїм враженням (Л.П.), може вбачати також і приховану іронічну тональність.

Виклад подій та їхніх наслідків у притчі відбувається у суттєво нелінійній перспективі. Відносно повільний опис автором спілкувань Оповідача з Морем, його емоцій, вражень, а також позначення повільного руйнування будинку Морем змінюється описом швидкого результату: зірвана з опор будівля пливе Морем разом із хазяїном, що не викликає у нього негативу, а навпаки. Така нелінійна перспектива викладу дозволяє автору висловити свої інтенції, зосередити на них читача. Це акцент на метафоричному зображенні людських дружніх відносин, турбулентних та непередбачених за вчинками, це метафора зв'язку з природою, це метафора незалежності, втечі від обмежень. У наш час такі інтенції автора залишаються зрозумілими і привабливими, але суто казковими. З екологічного погляду скидати залишки у море недоцільно, а численні руйнування у паводках викликають зовсім інші емоції. Отже, в цій притчі ми вбачаємо ще й нашу сучасну інтенцію – обережне ставлення до природи, пильність до наших втручань, розумне поєднання романтики життя з безпекою місця проживання.

Якщо ми беремо до уваги приховану іронічність, то нелінійність розповіді тільки підсилюється, оскільки за первісним захватом від Моря приходить усвідомлення руйнівної сили стихії, що уособлює хаос у соціальному середовищі.

2.8. Японська байка 大阪の蛙、京の蛙 / Жаба з Осаки та Жаба з Кіото (переклад та інтерпретація Нікіти Твердохліба, гр. ЯК-41) (див. рис. 1)

大阪の蛙、京の蛙

昔、大坂のある池に一匹の蛙が住んでいた。この大坂の蛙は、毎日同じ仕事の；繰り；返しに；嫌気がさし、仕事を；投げ出して隣の池へ向かった。

そこでは蛙たちが豆を作っていて、大坂の蛙は豆作りの手伝いをするようになったが、すぐに；飽きてしまい、また別の池へ向かった。

そこではまた別の蛙たちが；里芋作りをしていて、大坂の蛙は手伝いをするようになったが、すぐに；飽きてしまい、何もせずにゴロゴロする

のだった。

大坂の蛙が、どこか面白いところがないものかと考えて、京へ向かうことにした。大坂の蛙は京へ向かって；跳び；続け、やがて大坂と京の；境目にあたる大きな山の；頂上に；着いた。すると、京の；方向から一匹の蛙がやって来た。

大坂の蛙が京の蛙に「京は；寺や；神社があつて面白いところだろう」と；尋ねると、京の蛙は「京なんか面白くないところだ。大坂は面白いところだと聞き、向かっているのだ」とした。

それを聞いた大坂の蛙は「大坂なんかつまらない場所」と返答すると、京の蛙は「自分を大坂に行かせないために嘘を話している」と言った。二匹は；互いに嘘を言っている、と；睨み合った。

そこで二匹は「；頂上から自分の目で；景色を見る」と言い、二匹は天を；貫く；勢いで；背伸びをし、大坂と京の；景色を；眺めまわした。しかし、大坂も京も；大して；変わらないと分かり、二匹の蛙は；がっかりしながら、自分の；故郷へ帰っていった。

実は、二匹があまりのいで；背伸びをし、背中がそっくり；返った；状態で；景色を見たので、二匹は前を見たつもりが後ろを見ていて、大坂の蛙は大坂を、京の蛙は京を見ていたのだ。

それからというもの、大坂の蛙は、生まれ；育った大坂の池で頑張つて；畑仕事をしていくうちに、働くことが楽しくなり、仲間たちと仲良く；暮らしたそうだ。

Жаба з Осаки та Жаба з Кіото

Колись давно, у ставку Осаки жила Жаба. Якось цій Жабі набридло робити одну й ту саму роботу кожного дня, то ж вона плигнула в сусідній ставок.

У тому ставку Жаби варили боби, і Жаба з Осаки мала допомагати в цьому. Але згодом їй і це набридло і плигнула вона в ще один, інший ставок.

На тому ставку Жаби сушили буряк, і Жаба з Осаки мала і в цьому допомагати, але швидко їй набридло і стала вона байдкувати.

І вирішила Жаба з Осаки піти пошукати чогось цікавого у Кіото, аби розважитись. І стрибала вона на схід, аж поки не залізла на гору що була якраз посередині між двома містами. Аж бачить – а зі сторони Кіото якраз до неї підстрибує ще одна Жаба.

Жаба з Осаки каже Жабі з Кіото: «А в Кіотських храмах мабуть є на що цікаве подивитись, еге ж?», а та їй відповідає: «Нічого цікавого там нема. Чула я, що в Осаці є багато чого цікавого, то ж іду туди сама подивитись на ті дива».

Жаба з Осаки як почула, то одразу ж здивувалась: «Та Осака – то найнудніше місце у світі!». А Кіотська їй: «Та ти просто не хочеш щоб я туди потрапила, от і брешеш». І стали вони одна одну називати брехуном, аж очі блискали.

Та й прийшла одночасно їм одна ідея: «Тоді я на тебе обіпрюсь, встану на задні лапи та якраз зможу власними очима побачити як там у тому мі-

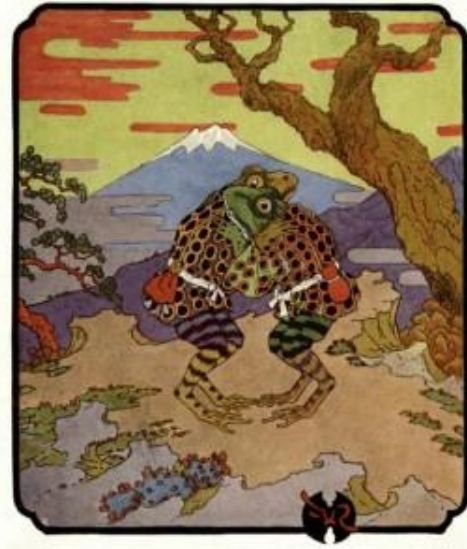

Рис. 1. Ілюстрація до байки «Жаба з Осаки та Жаба з Кіото»

сті». Так і зробили – потягнулись до неба, одна на одну обперлись, та обдивились добре, як виглядає Осака і Кіото. Але такими вони їм здались однаковими, що немає сенсу туди і йти, то ж засмучені, обидві повернулись до своїх рідних міст.

Але про що вони не подумали, так це про те, що настільки вони вигнулися, що спинами дивились кожна на свою домівку. Очі ж у жаби влаштовані так, що вниз, в сторону пуза, вони дивитись не можуть. А значить коли вони думали що дивляться вперед, то насправді дивились назад: Жаба з Осаки побачила Осаку, а Жаба з Кіото огледіла своє ж Кіото, які насправді настільки різні, наскільки міста тільки можуть бути.

З того часу Жаба з Осаки осіла у тому ставку, де вона народилась, почала старанно працювати і весело проводити час зі своїми товаришами.

Ця байка цікава не тільки в аспекті соціокультури, а й тим, що в ній наявний фактично один персонаж, а другий – його дзеркальна копія. У байці розповідається про двох Жаб з двох великих міст Японії – Осаки та Кіото. Обом в один момент набридло своє буденне життя, і вони, незалежно одна від одної, подались в мандри до сусідніх міст. Рівно посередині між двома містами, на горі, вони зустрічаються і розповідають свої неприємні враження про рідні міста, і кожна вирішує що співрозмовниця їй бреше. Захотівши побачити з гори свої місця призначення, вони вигнули спину і подивились на власні міста. Через таку плутанину вони розчарувались у подорожі і пішли кожна до своєї батьківщини.

У байці присутній конфлікт двох Жаб, по суті, навіть доходить до бійки, але він не є конфліктом моральним – Жаби не є різними персонажами, а копіями одна одної, отже протиставлення ідеологій від-

буватися не може, адже присутня лише одна Жаби б'ються, але не тому що треба, а тому що дурні, і самі б не відповіли, якщо їх спитати «А навіщо?».

У байці присутній такий набір кодів культури: 1) просторовий код: Осака та Кіото протиставлені одне одному як міста, які неможливо переплутати. В оригінальному тексті цей аспект виражено імпліцитно (звідси й коментар Жаби з Осаки про те, що в храмах є, на що подивитися); 2) часовий код в тексті слабо виражено, хоча на початку історії розповідач і каже «*Колись давно*», але це лише словниковий зворот, який ні на що не вказує. Точно можна сказати лише, що дія відбувалась до першої половини 20-го століття, на що вказує доіндустріальний спосіб обробки агрокультурних продуктів; 3) біоморфний код цієї байки полягає у зображенні Жаб з алегоричними рисами, що притаманні людям, – Жаба мислить, розмовляє, працює. Спільноти Жаб займаються ремісництвом. Загалом образ Жаби у більшості культур світу пов'язаний із незграбністю, ледачістю, іноді з потенціалом до мудрості. В Японії, зокрема, Жаба – це образ грайливого дитинчати, пустотливого, ще нерозумного, але в жодному разі не злого. Так можна описати і головних персонажів цієї байки. Вони, як діти, втомлюються сидіти на одному місці та хочуть пригод, і непорозуміння їхнє теж дитяче – через егоцентризм. Таким чином жаби в цій історії слугують тими персонажами, у яких діти, читаючи чи слухаючи цю байку, можуть побачити себе, і завдяки цьому краще засвоїти мораль; 4) предметним кодом у байці виражено доволі мало. Це хіба що об'єкти двох згаданих промислів Жаб: боби і вид японської бульби – таро, а також згадані Жабою кіотські храми, які допомагають краще зрозуміти характер міста; 5) соматичний код байки, його суть – в анатомічній особливості жаб'ячого зору. Коли Жаби встали на задні лапи, щоб подивитись вперед, то вигнули спину і через неможливість нахилити голову дивились назад, не здогадуючись про цю свою ваду. Це символізує незнання неосвіченої людини методів пізнання світу. Якщо б хоч одна з них здогадалася про це, то вони б побачили всю різницю між своїми двома містами, назвали б ще раз одна одну брехухою – «Однак ж, те місто цікаве!» – і розійшлись би далі в мандрах. Але вузький кругозір не дав їм осягнути цю різницю. У цьому соматичний код поєднаний з духовним, але останній також має самостійний, провідний аспект у байці. Його описано у фіналі – Жаба з Осаки повернулася до свого рідного ставка, стала завзятіше працювати, краще ладнати з товаришами, загалом «подорослішала». Логічно буде вважати, що і Жаба з Кіото прийшла до того самого висновку, в силу ідентичності цих двох персонажів. У такому фіналі можна вбачати давню традицію обряду посвяти (rite of passage), що йде ще з часів племінного устрою. Починаючи шлях із, символічно, непосидючої дитини, Жаба обриває зв'язок з домом і йде у подорож задля розваги, але

врешті-решт збиває пиху і знаходить своє місце там, де народилася.

Мораль байки виражена імпліцитно, у духовно-му кодї. Як духовний код цієї історії можна розділити на два аспекти, так і моралї винести можна двї. Перша виходить з обмеженого кругозору Жаб, яку символічно виражено соматичним кодом, і її можна сформулювати як «Не можна давати собі себе ж дурити. Не роби висновків про щось тільки побачивши це, а візьми на іспит: чи правильно я на нього дивлюсь?». Суть другої моралї – у тому, як Жаба осїла у себе в рїдному ставку після мандрївки і стала розсудливїшою. Її формулювання – «Подорожуй, дїзнавайся нове, але якщо нї до чого мандри тебе не приведуть, то у рїдному краї ти завжди знайдеш собі місце, і з новою мудрїстю будеш в багато разів щасливїшим».

Авторська перспектива розповідї в байцї є нелїнійною за часом (подїї і наслїдки представлено послїдовно, але вїдступами тут є спогади персонажїв про дива Осаки і Кїото), а також просторово нелїнійною. Остання, просторова частка нелїнійної перспективи виражена неможливїстю жаб оглядатися навкруги, вони можуть оглядатися тїльки в одному напрямку.

3. ВИСНОВКИ

Повноцїнна лїнгвостилїстична інтерпретацїя тексту, зокрема художнього, має спиратися на його соціокультурний змїст, на вїдображення в ньому кодїв культури, оскїльки саме це зумовлює перспективу розповідї автора. Остання втїлюється в єдностї змїсту тексту, його форми та мовностилїстичного вираження.

У всїх використаних у роботї прикладах схема інтерпретацїї тексту є у цїлому спїльною, а рїзниця стосується лише змїсту авторської точки зору на духовну цїнність, яку автор експліцитно чи імпліцитно висвітлює. Це означає, що в кожному з цих прикладїв є рїзним змїст духовного коду культури, а їнші коди його підтримують, ілюструють згїдно з конкретним змїстом художнього твору.

У проведеному дослїдженнї на матерїалї байок і притч рїзних народїв виявлено універсальність набору кодїв культури в текстах, але й рїзноманїтність їхнього вираження в сюжетах, враховуючи історичний час і нацїональнї особливостї культур цих народїв.

Цїлком зрозумїло, що процедура інтерпретацїї тексту потребує подальшого вдосконалення. Основнї складовї інтерпретацїї – змїст і форма тексту, їхнїй зв'язок, цїлі автора, перспектива розповідї, соціокультурна складова, мовленнєва реалїзацїя – потребують подальшої структуризацїї і системного впорядкування. Слїд враховувати й те, що з математичної точки зору всї цї складовї системи інтерпретацїї є так званими нечїтко визначеними об'єктами, належність яких до певної складової є їмовїрною

[8]. Досвід використання понять нечітких об'єктів, нечітких лінгвістичних змінних існує у вітчизняних дослідженнях [5], він потребує подальшої популяризації в колах філологів, зокрема лінгвістів, і подальшого вдосконалення як міждисциплінарного інструментарія.

Перспективи дослідження полягають у подальшому розвитку методики інтерпретації текстів, і не тільки художніх, поглибленні ана-

лізу образно-символічної, соціокультурної, концептуальної та інтенційної складових тексту в їх системній єдності. Ідеальним завершенням удосконалення процедури інтерпретації тексту є чіткий алгоритм її проведення, який може бути відображеним у фреймі або мережевому графіку. Таке вдосконалення також складає перспективу подальшої розробки методів інтерпретації текстів різних типів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Піхтовнікова, Л. С. (2022). Відображення соціокультури у мові, мовленні та художній літературі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. № 96, С. 30-36.
2. Піхтовнікова, Л. С. (2021). Еволюція німецької віршованої байки (XIII–XXI століття): стилістико-синергетичний та зіставний аспекти: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
3. Піхтовнікова, Л. С. (2011). Тексти малих форм: Лінгвостилістична інтерпретація; Дидактизація; Переклад. Частина 1.: Монографія / Навчальний посібник. Німецька мова. Для студентів, аспірантів і викладачів. Для наукової і навчальної роботи. Маріуполь: Приазовський державний технічний університет.
4. Селіванова, О. О. (2006). Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава.
5. Шевченко, О. І. (2020). *Телеологічна лінгвосоціотика: онтологія та евристика (на матеріалі англійського публіцистичного дискурсу)*: дис. ... докт. філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя.
6. Riesel, E. (1970). Komposition als Zusammenwirken des inneren und äußeren Textaufbaus – eine linguostilistische Erscheinung. *Wissenschaftliche Studien*. Leipzig. S. 189-194.
7. Riesel, E. (1974). Theorie und Praxis der linguostilistischen Textinterpretation. 184 p.
8. Zadeh, Lofty (1970). General scheme of the fuzzy system architecture. Fuzzy Logic in the Construction of Automated Systems. Retrieved from <https://www.europeanproceedings.com>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

9. Deutsche Fabeln aus neun Jahrhunderten (1991). Hrsg. von K. W. Becker. Leipzig.
10. Kunert, G. (1968). Geschichten, Parabeln. Berlin und Weimar: Aufbau-Verlag.
11. Thurber, J. (2008). Fables for Our Time and Famous Poems. NY: Harper & Row Publishers.
12. The Two Frogs: A Japanese Folktale. Retrieved from <https://www.japanpowered.com/folklore-and-urban-legends/two-frogs-japanese-folktale>
13. 例: 山姥、やまうば、やまんば、など ※検索の [ヒント](#) について. Retrieved from <http://nihon.syoukougai.com/modules/stories/index.php?lid=762>
14. One Thousand and One Nights. https://en.wikipedia.org/wiki/One_Thousand_and_One_Nights
15. رأفأل او دسألأ تصق. Retrieved from <https://www.wledi.com/divertissements/%D9%82%D8%B5%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%94%D8%B3%D8%AF-%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%A7%D9%94%D8%B1>

Стаття надійшла до редакції 03.10.2024

Стаття рекомендована до друку 10.11.2024

Lydia Pichtownikowa – Doctor of Science (Philology), Professor at the Department of Romance and German Philology, at the Department of Oriental Languages and Intercultural Communication of V.N. Karasin Kharkiv National University; e-mail: lpichtov@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1830-0653>; GOOGLE SCHOLAR: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=de&authuser=3&; RESEARCH GATE: https://www.researchgate.net/profile/Lidiya_Pichtownikowa;

LINGUISTIC-STYLISTIC INTERPRETATION OF THE TEXT: SOCIO-CULTURAL ASPECT

The article is devoted to the study of the essence and content of the linguistic-stylistic interpretation of the fictional text, taking into account the socio-cultural factors reflected in the speech of the author and characters. The indicated approach to interpretation is demonstrated on the material of English, German, Arabic, Chinese and Japanese texts of fables and parables, which are fragmentarily presented based on the materials of individual creative projects of students of the Faculty of Foreign Languages (2023/24 academic year) during the special course «Socio-cultural dynamics of fictional text».

The texts of fables and parables are convenient for multifaceted interpretation, since fables and parables as a genre respond quickly to contemporary events, consider themes that reflect social problems of society and historical factors. Our correction of the materials of these projects complements the characteristics of the sociocultural factors of the interpretation given by the students. In the article, an analysis of linguistic and cultural and historical factors is added to the traditional scheme of linguistic and stylistic interpretation of the text, which are mainly manifested in the texts in the form of cultural codes, systematically interconnected and aimed at creating the main code of culture – spiritual. It has also been studied how the cultural codes express the intentions of the authors of the texts, the linear or non-linear perspective of the depiction in the texts of various events and their consequences. An example of a double, linear and non-linear perspective of the story in a fable is given, which contributes to the deepening of its main meaning, the reflection of the fundamental essence of a person. An example of a parable is also considered, in which the intentions of the author of the previous century (H. Kunert) are understandable in our time, but generate in us during reading a reaction that is not at all what the author could expect at the time.

Summarizing in a single article the analysis of fables, parables of different peoples clearly demonstrates the stability and universality of the set of cultural codes in the texts and the diversity of their expression in the plots. The perspective of the work is the further development and improvement of the scheme of interpretation of the fictional text in the linguistic and cultural aspect, the creation of a clear algorithm of interpretation, which can be displayed in a frame or a network graph.

Key words: code of the culture, content and form of the text, fictional text, narrative perspective, sociocultural, the author's intention, the linguistic-stylistic interpretation of the text, tonality.

REFERENCES

- Pikhtovnikova, L. S. (2022). *Vidobrazhennya sotsiokul'tury u movi, movlenni ta khudozhniy literaturi*. [Reflection of socioculture in language, speech and fiction]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Inozemna filohiya. Metodyka vykladannya inozemnykh mov»*. *The Journal of Kharkiv National University named after V. N. Karazin. Series «Foreign philology. Methodology of teaching foreign languages»*. № 96, p. 30-36. (in Ukrainian)
- Pikhtovnikova, L. (2021). *Evolutsiya nimets'koyi virshovanoi bayky (XIII–XXI stolittya): stylistyko-synerhetychnyy ta zistavnyy aspekty* [The evolution of the German verse fable (XIII–XXI centuries): stylistic-synergetic and comparative aspects]: monohrafiya. Kharkiv: KHNU imeni V. N. Karazina. (in Ukrainian)
- Pikhtovnikova, L. S. (2011). *Teksty malykh form: Lihvostylistychna interpretatsiya. Dydaktyzatsiya. Pereklad: monohrafiya/navchal'nyy posibnyk* [Texts of small forms: Linguistic interpretation. Didactic teaching. Translation: monograph / tutorial]. Chastyna 1. Mariupol': PDTU Publ. (in Ukrainian)
- Selivanova, O. O. (2006). *Suchasna lihvistyka. Terminolohichna entsyklopediya*. [Modern linguistics. Terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillya-K Publ. (in Ukrainian)
- Shevchenko, O. I. (2020). *Teleolohichna lihvosemiotyka: ontolohiya ta evrystyka (na materialy anhlomovnoho publitsystychnoho dyskursu): dys. ... dokt. filol. nauk: 10.02.04*. [Teleological linguistic semiotics: ontology and heuristics (on the material of English-language journalistic discourse): diss. ... Dr. philol. Sciences: 10.02.04. Zaporozhye]. Zaporizhzhya. (in Ukrainian)
- Riesel, E. (1970). *Komposition als Zusammenwirken des inneren und äußeren Textaufbaus – eine linguostilistische Erscheinung*. *Wissenschaftliche Studien*. Leipzig. S. 189-194.
- Riesel, E. (1974). *Theorie und Praxis der linguostilistischen Textinterpretation*. 184 c.
- Zadeh, Lotfi (1970). *General scheme of the fuzzy system architecture*. *Fuzzy Logic in the Construction of Automated Systems*. Retrieved from: <https://www.europeanproceedings.com>.

ILLUSTRATIVE MATERIAL

- Deutsche Fabeln aus neun Jahrhunderten* (1991). Hrsg. von K. W. Becker. Leipzig.
- Kunert, G. (1968). *Geschichten, Parabeln*. Berlin und Weimar: Aufbau-Verlag.
- Thurber, J. (2008). *Fables for Our Time and Famous Poems*. N. Y.: Harper & Row Publishers.

The Two Frogs: A Japanese Folktale. Retrieved from <https://www.japanpowered.com/folklore-and-urban-legends/two-frogs-japanese-folktale>

例: 山姥、やまうば、やまんば、など ※検索のヒントについて Retrieved from <http://nihon.syoukukai.com/modules/stories/index.php?lid=762>

One Thousand and One Nights. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/One_Thousand_and_One_Nights)

رافل او دسأل ةصرق Retrieved from <https://www.wledi.com/divertissements/%D9%82%D8%B5%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%94%D8%B3%D8%AF-%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%A7%D9%94%D8%B1>

The article was received by the editors 03.10.2024

The article is recommended for printing 10.11.2024